

TAITEEN JA ELÄMÄN AINUTKERTAISUUS TEKEE NIISTÄ ARVOKASTA

Koronakriisi on saanut ihmiset pohtimaan, mikä on heille todella merkityksellistä ja arvokasta. Yhtäkkiä taiteen ”järjettömyys” ja ”hyödyttömyys” tuntuvatkin poikkeusoloissa mielekkäiltä – miksi näin? Taiteen merkitys on noussut esiin elämää kannattelevana voimana, mutta onko myös taidekenttä palaamassa ”yttimeensä” eli yritykseen ilmaista ja kommunikoida toisten kanssa? Mitä taide voi opettaa meille itseisarvosta ja elämän ainutkertaisuuden arvostamisesta?

TEKSTI: RAISA FOSTER

Elämme välinearvoisessa maailmassa. Instrumentalismi eli välinearvoisuus tarkoittaa sitä, että meillä on taipumusta nähdä toisissa ihmisissä, muissa eläimissä tai luonnonympäristössä arvoa vain silloin, kun siitä on välitöntä hyötyä itselle tai omalle viiteryhmälle.

Taiteen avulla voimme reflektoida vallitsevia arvoja ja uskomuksia

Koronakriisi on kuitenkin pakottanut meidät pysähtymään ja saanut ainakin osan ihmisistä kyseenalaistamaan vallitsevia arvoasetelmia ja yhteiskunnan rakenteita. Ajatus uudesta elämäntavasta on ehkä virinnyt – nyt tarvitaan vain rohkeutta sen toteuttamiseen.

Uskon, että nimenomaan taide ja taidekasvatus voivat saada meidät tietoisesti reflektoimaan vallit-

TAIDE VOI AUTTAA MEITÄ PYRKIMÄÄN KOHTI ITSEISARVOISUUDEN YMMÄRTÄVÄÄ SUHDETTA TOISIIN, SEKÄ TOISIIN IHMISIIN ETTÄ MYÖS MUIHIN ELÄIMIIN JA KAIKKEEN ELÄVÄÄN.

sevia uskomuksia, jotka suuntaavat toimintaamme välinearvoiseen käytökseen. Taide voi auttaa meitä myös pyrkimään kohti itseisarvoisuuden ymmärtävää suhdetta toisiin, sekä toisiin ihmisiin että myös muihin eläimiin ja kaikkeen elävään.

Instrumentalismi eli välinearvoisuus kieltää siis olioiden itseisarvon. Esimerkiksi ihminen on arvokas vain silloin, kun se on tuottava kansalainen tai metsä on arvokas, jos se tuottaa meille rakennusmateriaalia, sellua tai vaikkapa biodieseliä. Nykyään olioiden, esineiden ja rakenteiden arvo määrittyy yhä enemmän taloudellisin perustein: kuinka paljon taloudellista hyötyä työntekijästä on yritykselle tai kuinka paljon metsä voi tuottaa voittoa omistajalleen?

Taiteen järjettömyys ja hyödyttömyys?

Välinearvoisessa maailmassa taide ja taiteilijan työ tuntuvat kummallisilta. Mutta siinäpä piileekin taiteen voima: taiteen järjettömyys ja hyödyttömyys ovat

INSTRUMENTALISMI ELI VÄLINEARVOISUUS KIELTÄÄ OLIOIDEN ITSEISARVON.

TAITEEN JÄRJETTÖMYYS JA HYÖDYTTÖMYYS OVAT JUURI SITÄ, MITÄ NYKYISESSÄ HENGÄSTYTTÄVÄN SUORITUSKESKEISESSÄ MAAILMASSA KAIVATAAN.

juuri sitä, mitä nykyisessä hengästyttävän suorituskeskeisessä maailmassa kaivataan.

Koronapoikkeustilan aikana on ollut ilo huomata, kuinka ihmiset ympäri maailman – kuten olemme mediasta nähneet – kokoontuvat esimerkiksi parvekkeille tai sisäpihoille laulamaan, soittamaan ja tanssiin yhdessä. Ihmiset kerääntyvät kaduille taputtamaan, osoittamaan suosiotaan terveydenhuoltoalan työntekijöille, jotka tekevät tärkeitä töitä vaikeissa olosuhteissa.

Tällaiset pienet esimerkit osoittavat paitsi taiteen merkityksen elämää ylläpitävänä voimana, myös sen, kuinka kriisin myötä palaamme takaisin taiteen ytimeen. Taiteen alkuperä on rituaaleissa ja yrityksessä ilmaista itseä kokonaisvaltaisesti ja kommunikoida toisten kanssa. Yhteinen rytmi, liike ja päämäärä kannattelevat toivoa tulevaisuudesta.

Elämässä merkityksellistä saattaakin olla jokin muu kuin raha, tavarat ja ostaminen

Instrumentalismiin liittyy läheisesti myös konsumerismi eli kulutuskeskeisyys. Sen ydinajatus on, että kuluttaminen on hyväksi taloudelle ja sitä kautta “automaattisesti” hyväksi myös yhteisöjen ja yksilöiden hyvinvoinnille.

Koronakriisi on pakottanut meidät pysymään kotona. Emme voi jatkaa elämäämme kuten ennen,

YHTEINEN RYTMİ, LIIKE JA PÄÄMÄÄRÄ KANNATTELEVAT TOIVOA TULEVAISUUDESTA.

emmekä kuluttaa samalla tavalla kuin aikaisemmin. Siksi olemmekin ehkä huomanneet, että elämässä merkityksellistä saattaakin olla jokin muu kuin raha, tavarat ja ostaminen. Tarvitsemme kaikkea sitä tavaramäärää ja kuluttamisen muotoja, joita olemme ikään kuin tottumuksesta toistaneet?

Olen huomannut omassa taiteellisessa ja pedagogisessa työssäni, että tanssi julkisessa tilassa voi auttaa kyseenalaistamaan yhteiskunnan rakenteita ja normeja: Mikä on sallittua esimerkiksi julkisessa tilassa? Minkälainen toiminta? Ja ennen kaikkea, kuka siellä saa toimia?

Julkinenkin tila on yhä enemmän kaupallisten voimien käytössä. Emme kyseenalaista lainkaan sitä, että kadunvarret täyttyvät mainoksista. Bussipysäkkeillä mainokset yrittävät jatkuvasti myydä meille jotakin. Toisaalta, jos taiteilija asettaa kaupunkitilaan performanssin, vastamainokset tai graffitin, täyttyvät kommenttipalstat kyseenalaistajista. Taiteellinen aktivismi on tärkeitä, juuri sen takia, että se aloittaa keskustelun esimerkiksi siitä, kenelle kaupunkitila kuuluu. >>

TAITEEN ALKUPERÄ ON RITUAALEISSA JA YRITYKSESSÄ ILMAISTA ITSEÄ KOKONAISVALTAISESTI JA KOMMUNIKOIDA TOISTEN KANSSA.

**PAIKKASIDONNAISET TEOKSET VOIVAT
SAADA IHMISET MYÖS AJATTELEMAAN SITÄ,
KUINKA HE KUULUVAT YMPÄRISTÖÖNSÄ.**

**Taide voi auttaa kyseenalaistamaan
yhteiskunnan rakenteita ja normeja**

Toisaalta julkiseen tilaan tehdyt taideiskut voivat haastaa myös taiteen konventioita. Taiteilija voi myös julkiseen tilaan tehdyllä performanssilla käydä taistelu taiteen kaupallistumista vastaan. Itse nautin siitä, kun teen teoksia kaupunkitilaan, että niihin törmäävät ihmiset, jotka eivät välttämättä lähtisi teatteriin katsomaan esitystäni tai taidegalleriaan tanssivideo-tani. Kaikenlaiset kaupunkilaiset törmäävät näin taiteeseen ikään kuin vahingossa. Tällöin taide ei myöskään maksa heille mitään, mutta toivon mukaan rikastuttaa ainakin jonkun ohikulkijan ajatuksia.

Paikkasidonnaiset teokset voivat saada ihmiset myös ajattelemaan sitä, kuinka he kuuluvat ympäristöönsä. Kuinka he kuuluvat tähän ihmisyyhteisöön, minkä kanssa he elävät. Toisaalta myöskin sitä, miten he kuuluvat rakennuksiin ja kaupunkitilan historiallisiin kerrostumiin mutta myös sen ekologiaan.

Tanssi on hyvä esimerkki aineettomasta taiteesta. Toisin sanoen tanssiteos ei ole esine, jonka voi omistaa ja hallita, vaan tanssi tapahtuu tässä ja nyt. Tanssimisen jälkeen tanssi ikään kuin häviää, vaikka todellisuudessa se tietysti jatkaa elämäänsä meidän kokemuksissamme. Tanssi voi siis auttaa meitä arvostamaan elämän ainutkertaisuutta.

Myös muissa nykytaiteen muodoissa taiteella fyysisenä ”objektina” ei välttämättä enää ole niin suuri merkitys, vaan huomio on kääntynyt enemmän taiteen prosessiluonteisuuteen. Taiteen tekemisen ja vastaanoton prosessilla on siis suurempi merkitys kuin sen pysyvällä lopputuloksella.

Taide voi siis auttaa meitä näkemään, että kaikella ei tarvitse olla vain kaupallista tai välinearvoa, vaan taiteella – mutta myös elämällä ylipäätään – on itseisarvo. Nimenomaan taiteen ja elämän ainutkertaisuus tekee niistä arvokasta. ■

Kuva: Antti Yrjönen

Kirjoittaja Raisa Foster on Itä-Suomen yliopiston dosentti (sosiaalipedagogiikka, erityisesti taiteellinen tutkimus ja työote) ja Taideyliopiston dosentti (tanssipedagogiikka). Tällä hetkellä hän toimii vanhempana tutkijana Tampereen yliopiston Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunnassa. www.raisafoster.com

**KAIKELLA EI TARVITSE OLLA VAIN KAUPALLISTA TAI
VÄLINEARVOA, VAAN TAITEELLA – MUTTA MYÖS
ELÄMÄLLÄ YLIPÄÄTÄÄN – ON ITSEISARVO.**